

Forslag etablering av en arbeidsgruppe som skal bidra til forbedret dataforvaltning og arkiv, og ivaretagelse av vår digitale hukommelse

Til Digitaliseringsutvalg i KS samstyrringsstruktur

DigiVestland: Iren Ramsøy

DigiViken: Tone Mjøs

Indre Fosen kommune: Fredrik Øvergård

Digi Nordland: Celina Victoria Svaleng

Formål

Etablere en nasjonal tverrfaglig og tverrsektoriell arbeidsgruppe med formål om å blant annet kartlegge utfordringer med tilgjengelighet til historiske digitale arkiver, samt foreslå forbedringer som bidrar til enhetlige/ felles løsninger for kommunene. Målet er å styrke arkivtjenestene og de kommunale arkivdepotene, slik at kommunene kan møte fremtidige utfordringer.

Bakgrunn

Arkivloven og forskrifter pålegger offentlige virksomheter dokumentasjons- og informasjonsplikt, noe som er viktig for transparens og ansvarlighet i offentlig sektor. De offentlige arkivene spiller en viktig rolle i å oppfylle lovpålagte krav og rettslige forpliktelser. De har også historisk verdi og bidrar til å bevare nasjonens kulturarv.

Arkivarbeidet i kommunal sektor er organisert på flere nivåer der Arkivverket er arkivmyndighet etter arkivloven med ansvar for tilsyn, veiledning og fagutvikling i offentlig sektor. Kommuner og fylkeskommuner har ansvar for egen etterlevelse av arkivloven, noe som innebærer å sikre arkivplikt i tjenesteutøvelse og oppgaveløsning, samt bevare og tilgjengeliggjøre historiske arkiver.

Kommunene løser dette stort sett gjennom interkommunale samarbeid i form av kommunale arkivinstitusjoner. Disse arkivinstitusjonene som i hovedsak ble opprettet i perioden 1970 -2000 har tradisjonelt tett samarbeid seg imellom. Et resultat av dette er bla opprettelse av KDRS i 2003 for å løse felles utfordringer knyttet til digitale arkiver i kommunal sektor. Mange store kommuner og fylkeskommuner løser oppgavene internt i egen organisasjon.

Den pågående digitaliseringen av offentlig sektor utfordrer den tradisjonelle verdikjeden innenfor arkivområdet. Et kjennetegn ved digitalisering er volumet av allestedsværende data, ubegrenset tilknytning og massiv prosesseringskraft. Disse egenskapene utfordrer viktige prinsipper for arkivfeltet, f.eks opphavssituasjon (proveniens), tillit (autentisitet, integritet og pålitelighet) til arkiv over tid, og arkivets anvendbarhet over tid. Dette igjen berører viktige verdier i samfunnet om blant annet åpenhet, etterprøvnbarhet, rettssikkerhet og identitet.

Prosjektet «Historisk arkiv og digitale innsynsløsninger»

DigiVestland har gjennomført et prosjekt som avdekket utfordringer med effektive innsynsløsninger for historiske digitale arkiv. Prosjektet skulle teste ut en prototype på en digital innsynsløsning, og utarbeide en felles strategi på området, men dette har ikke vært mulig å gjennomføre.

Kartlegging viser at det er stort strekk i laget der noen av de interkommunale samarbeidene kan levere tilgjengelighet via en nasjonal fellestjeneste utviklet av KDRS. Et lite mindretall arkiver har også utviklet egne interne løsninger for denne typen innsyn. Ingen arkivtjenester kan tilby brukerstyrte løsning for innsyn til publikum.

Arkivverket har utviklet fellestjenesten Digitalarkivet.no. Denne tjenesten tilbyr ikke innsynsløsning for historiske kommunale arkiv, men har utviklet en plattform der kommunene og arkivinstusjonene står fritt til å utvikle løsninger på Arkivverkets plattform. Arkivverket har imidlertid tilgjengeliggjort en løsning for visning av skannet arkivmateriale for offentlige og private aktører.

I tillegg viser Arkivverkets årlige kartlegging at opp mot 60% av norske kommuner har fagsystemer og saksbehandlingsløsninger som er avsluttet, men ikke overført til langtidsbevaring slik loven krever. Et nasjonalt bevaringsutvalg oppnevnt av Riksarkivaren har sin rapport fra 2023 pekt på at situasjonen nå er prekær og at årsakene bl.a. er manglende sammenheng mellom teknologi for saksbehandling og teknologi for arkivering, at det er store kostnader forbundet med avlevering og digital langtidslagring og uklarerhet rundt hvem som har ansvar for å avlevere hva. Et utdatert regelverk som er lite tilpasset dagens dokumentasjonsforvaltning bidrar også til denne situasjonen.

Kommunene i DigiVestland håndterer også dokumentasjons- og informasjonsplikten ulikt. Dette skyldes ulik tilgang til økonomiske ressurser og ulik tilgang til kompetanse. Innsiktsarbeidet tyder på at de ulike nivåene innenfor arkiv jobber ulikt og at de mangler like mulighet for å tilgjengeliggjøre dokumentasjon, og en felles strategi og en felles retning.

Gjennom dialog og erfaringsdeling, er prosjektet blitt kjent med at utfordringene som prosjektet beskriver er gjenkjennbar for flere kommuner og regioner, og at det pågår ulike prosesser innenfor arkivområdet i kommuner og regioner utenfor DigiVestland.

DigiViken

DigiViken tok initiativ til gjennomføring av Workshop som ble gjennomført fysisk 11. september 2023. Spesielt inviterte var med på denne dagen som hadde som mål å se på om vi delte felles bekymring om vår digitale hukommelse.

11.09 Workshop: Hvordan ivareta vår digitale hukommelse			
Torleif Lind	IKA Kongsberg	Bodhild Therese Cirotzki	DigDir
Morten Evensen	Stiftelsen Asta	Eirik Ladin	Arkivverket
Geir Harbak	Geomatikk	Tonje Nordli	Sikri
Even Garfjeld Syversen	Acos	Jon Skriubakken	Vestfold og Telemark fylkeskommune
Gro Stormoen Nilsen	Agder kommunale støttetjenester	Line Bakkeby	IKT Agder
Morten Andre Karlsen	Vevelstad kommune - DigiNordland	Synnøve Standal	Lillestrøm kommune
Marie Forberg Jændahl	DigDir	Tor Arild Sunnevåg	DigDir
Iren Ramsøy	Bergen kommune - DigiVestland	Jon Sundby	Oslo kommune
Mone Sveia	Drammen Byarkiv	Anja Vestvold	Norsk Arkivråd
Jeanette Rønsen	Arkivverket	Willy T. Koch	TietoEvry
Espen Nergaard	Documaster	Ann-Karin Jørgensen	Agder fylkeskommune
Halvor Rostad	Kongsbergregionen - DigiViken	Kari Myhre	Trøndelag fylke
Fredrik Øvergård	IKT Fosen		
Hanneke Brouns	KS		
Nicolai Brinchmann	Documaster		
Amanda Rydningen Engeseth	Jupiter		
Tone Lisbeth Landa	Kongsberg kommune		
Bjørn Finnes	Nordland fylkeskommune		

Deltakere

Digi Nordland

Ny teknologi og digitale verktøy gir mulighet for å forbedre tilgjengeligheten og effektiviteten innen arkivområdet. Samtidig krever det en omstilling av de ansatte for å kunne levere arkivtjenester på nye

måter. Gjennom å implementere en overordnet tilnærming som inkluderer datatilbydere, datadelingsstrategier, kultur for samarbeid, opplæring, retningslinjer for innsyn og personvern, kan arkivsektoren møte disse utfordringene og arbeide mot en mer effektiv og samordnet digital fremtid som er i tråd med samfunnets mål for «en digital offentlig sektor»

Datadreven kommune

[Datadrevne kommuner](#)

Datadrevne kommuner, automatisering, og fri flyt av data mellom sammenkoblede tjenester øker tilgjengelighet av offentlige tjenester, noe som forenkler og skaper en sømløs opplevelse for innbyggerne. Men, selv om digitalisering reduserer behov for manuelle inngrep, kreves det samtidig effektiv forvaltning av store datamengder. En solid teknisk og juridisk bunnarkitektur er derfor avgjørende for å sikre sikkerhet, standardisert datautveksling og juridiske overholdelse.

Digitalisering av offentlig sektor har dyp påvirkning av arkivsektoren av flere grunner:

- Økt volum og kompleksitet av data som blir skapt og håndtert av kommunene. Arkivsektoren må tilpasse seg for å håndtere og bevare disse digitale arkivene som ofte inneholder strukturerte og ustrukturerte data fra ulike kilder.
- Datadrevne tilnærminger involverer avansert teknologi som automasjon, kunstig intelligens og maskinlæring. Arkivsektoren må forstå og tilpasse seg bruken av slike teknologier for å sikre bevarelse og tilgjengelighet av arkiv.
- Arkivsektoren må være i samsvar med lovgivning og etiske retningslinjer for å beskytte både nåværende og fremtidige arkiver.

Tverrfaglige arbeidsgrupper kan spille en nøkkelrolle i å utvikle enhetlige løsninger.

Samlet sett legger datadrevet tilnærming grunnlaget for en moderne og optimalisert kommunal tjenesteleveranse som er tilpasset innbyggernes behov og krav.

Prosjektforslag

Vi foreslår at det etableres en nasjonal arbeidsgruppe som kan undersøke disse utfordringene ytterligere, og med bakgrunn innhentet kunnskapsgrunnlag legge fram forslag til utvikling av fellesløsninger for kommunesektoren. Løsningene må videre kunne tilpasses, og sees i sammenheng med de løsningene som allerede er etablert i kommunale sektor. Det er naturlig at KDRS og de større kommunale arkivinstitusjonene har en sentral plass i den nasjonale gruppen. Arkivverket bør i tillegg være med i gruppen som arkivmyndighet.

Utfordringene som skisseres i saken er komplekse og omfattende, og må løses over tid. KS må vurdere hvordan arbeidet forankres i samstyringsstrukturen og må blant annet avklare:

- a. Hvilket fagråd arbeidet skal forankres i, og om det er nødvendig å etablere et nytt fagråd der dokumentasjons og informasjonsforvaltning inngår i samstyringsstrukturen.
- b. Finansiering av
 - prosjektleder som kan lede arbeidsgruppen
 - etablering av et nytt fagråd eller avklare hvilke fagråd arbeidet skal knyttes til
 - inn-melderne av forslaget kan vurdere å bistå med ressurser i en oppstart fase av eventuell videre prosess

